

PEDAGÓGUS-TOVÁBBKÉPZÉS

A tanárok folyamatos szakmai fejlődése mind az oktatási rendszer minősége és eredményessége, mind az oktatáspolitikai reformok sikeres implementációja szempontjából kulcskérdés. A 2015-ös PISA-mérés eredményeinek értékelésekor ismét felmerült a pedagógus-továbbképzés átalakításának igénye, a kérdést a köznevelési kerekasztal e félévben tárgyalni kívánja. Jelen Infojegyzet általános háttér-információkat nyújt a témában.

- A családi háttér után a tanárok minősége határozza meg leginkább a tanulók eredményességét.
- Emiatt kulcsfontosságú a megfelelő szakemberek pályára vonzása és pályán tartása, melynek egyik fontos eszköze a folyamatos továbbképzési lehetőségek biztosítása.
- Az Európai Unióban az oktatáspolitikai tagállami kompetencia, azonban az EU meghatároz közös stratégiai célokat.
- Az európai tanárpolitika három alappillére:
  - a tanári kompetenciák,
  - a tanárok szakmai fejlődésének kontinuum, és
  - a tanárképzők támogatása.
- A hazai szabályozás hétévente 120 óra továbbképzési kötelezettséget ír elő a pedagógusoknak.
- A magyar továbbképzési rendszer fő problémája, hogy a kínálat túl szerteágazó és kevésbé átlátható, ami nehezíti a minőségbiztosítást.
- Egy nemzetközi felmérés adatai alapján Európa-szerte probléma, hogy az, hogy a tanárok továbbképzési igényei mely területeken jelentkeznek, és valójában milyen témájú képzéseken vesznek részt, jelentősen eltér.

Az iskola eredményességét, vagyis a tanulók – általában tesztekkel mért – teljesítményének egyes iskolai tényezőktől való függését vizsgáló első kutatásokat az 1960-as években az Amerikai Egyesült Államokban végezték. Az elmúlt évtizedekben elmélyült tudás alakult ki e téren, és a 2000-ben induló, a nemzetközi összehasonlítást lehetővé tevő PISA-kutatásoknak köszönhetően olyan országokban is figyelem irányult erre a témára, ahol korábban kulturális és történelmi okokból vagy anyagi megfontolásból nem volt a döntéshozók fókuszában ([Lannert, 2009](#)).

A szakpolitika által befolyásolható tényezők között is egyre nagyobb érdeklődés övezi a tanári szakmát, melynek okai közül [Halász](#) (2005) az alábbi tényezőket emeli ki:

- a tanári szakma elöregedése és az ehhez kapcsolódó generációváltás;
- annak felismerése, hogy a tanulók eredményességében a tanári munka minősége a családi háttérrel követően a legmeghatározóbb tényező;
- az aktív tanári munkaerő-politikát folytató országok tapasztalatainak megismerése, jó gyakorlatok terjedése;
- a tanári munkával szemben támasztott új igények megjelenése, mint például a diákok felkészítése az egész életen át tartó tanulásra vagy a szaktárgyakhoz közvetlenül nem kapcsolódó kompetenciák fejlesztése;
- a hagyományos tanárképzési és továbbképzési modell megkérdőjelezése.

A tanárszakmát érintő oktatás-politikai intézkedések közül az alábbiak járulnak leginkább hozzá az oktatási rendszer színvonalának javulásához ([Sági, 2011](#)):

- a kiváló képességű emberek pályára vonzása és pályán való megtartása, miközben szakmai fejlődésüket folyamatosan biztosítani kell;
- az iskolai szintű döntéshozatal megalapozása;
- a pedagógusok reformok iránti elkötelezettségének megteremtése.

Az elemzések hangsúlyozzák, hogy a **rátermett pedagógusok pályán tartásának kiemelt eszközei** a megfelelően kialakított **pedagóguséletpálya-modell**, ami a növekvő szakmai követelményeket növekvő bérekkel kapcsolja össze; **valamint a folyamatos továbbképzési lehetőségek biztosítása**. Ez utóbbit támogathatja a személyre szabott, gyakorlatorientált szaktanácsadási rendszer. A pedagógusok minőségértékelése akkor hatékony, ha olyan szakmai továbbfejlesztési javaslatokkal zárul, melyek lehetővé teszik a gyengeségek korrigálását vagy a kimagasló szakmai tevékenység jutalmazásaként a pedagógus egyéni igényeinek megfelelő továbbképzési lehetőséget biztosítanak (Sági, 2011).

AZ EURÓPAI UNIÓ POLITIKÁJA

Az oktatáspolitikát a tagállamok saját hatáskörébe tartozik, az Európai Unió nem törekszik az oktatás tartalmát vagy szervezeti felépítését meghatározó tagállami törvények és rendeletek összehangolására. Ennek ellenére **az EU fontos szerepet tölt be e téren is**, hiszen **koordinátorként, katalizátorként és tanácsadóként elősegíti a tagállamok közti együttműködést**, a jó gyakorlatok átadását.

Az **EU-ban mintegy 6 millió tanár** dolgozik ([Európai Bizottság - Oktatás és Képzés](#)), a rájuk vonatkozó szakpolitikai döntéseket is nagyban formálja az EU, melyről [Stéger](#) (2015) nyújt részletes áttekintést.

A gazdasági válság – mely több uniós tagállamban is az oktatásra szánt költségvetési források visszavágásához vezetett – felerősítette az átfogó tanárpolitikai reformok iránti igényt. Mivel **az oktatási kiadások mintegy 70 százalékát a tanári fizetések teszik ki**, kiemelt jelentőségű, hogy megtérülésük a lehető legnagyobb legyen ([European Commission, 2012](#)).

[Stéger](#) (2015) az **európai tanárpolitika három kulcsfogalmát** emeli ki, melyeket a következőképpen határoz meg:

- A **tanári kompetenciák** olyan referenciapontok, melyekhez képest a társadalom és a tanár számára is értékelhetővé válik a tanár minősége és teljesítménye, valamint

fejlesztő eszköz is, hiszen meghatározhatóvá teszi a szakmai fejlődés irányát.

- A **tanárok szakmai fejlődésének kontinuum**a arra a szemléletre utal, melyben a tanár-képzés, a tanári pályára lépéskor nyújtott bevezető támogatás és a pálya végéig tartó folyamatos szakmai fejlődés koherens rendszert alkot. Az egyes fázisok egymásra épülnek, és reflektálnak a megelőző szakasz eredményességére. Ebben a folyamatban kiemelt szerep jut a tanárok önreflexív képességének, ami biztosítja, hogy ne csak tárgyai legyenek a külső továbbképzésnek, hanem felelősséget érezzenek szakmaiságukért, kezdeményezzék saját fejlődésüket.
- Kiemelt jelentőségű a **tanárképzők támogatása**, mivel a tanárok új generációinak képzése által reprodukálják az oktatási rendszert, valamint ők felelnek az innovációk iskolarendszerbe történő bevezetéséért. Bár a tanárképzők nagy hatást gyakorolnak az oktatási rendszer minőségére, Európa-szerte kevés az őket célzó szakpolitika.

HAZAI SZABÁLYOZÁS

A pedagógus-továbbképzés kereteit a [2011. évi CXCV. törvény](#) a nemzeti köznevelésről, valamint a [277/1997. \(XII. 22.\) kormányrendelet](#) a pedagógus-továbbképzésről, a pedagógus-szakvizsgáról, valamint a továbbképzésben résztvevők juttatásairól és kedvezményeiről fekteti le. Eszerint a pedagógusoknak évente kell továbbképzésen részt venniük. Továbbképzésnek az tekinthető, amit a felelős miniszter jóváhagy, de a 120 órányi továbbképzési kötelezettség 25 százalékát alternatív módon, nem akkreditált képzéssel is teljesítheti a pedagógus.

Az Országgyűlés Hivatala Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatósága 2016 óta "[A parlamentarizmus története és állampolgári ismeretek](#)" címmel akkreditált pedagógus továbbképzést biztosít történelmet és állampolgári ismereteket tanító pedagógusok számára.

A pedagógus-továbbképzési rendszer értékelése és tartalmi-szerkezeti megújítása az

utóbbi években került az oktatáspolitikai fókuszába. [Brassói Sándor](#) (2013), az Oktatási Hivatal Köznevelési elnökhelyettese a fő gondnak azt tartja, hogy **a továbbképzési kínálat nagyon szerteágazó és nehezen átlátható**, ami a silány minőségű, az iskolai alkalmazhatóság szempontjából kérdéses képzéseknek is teret enged. Kiemelten **fontos** emiatt **az ellenőrzési és minőségbiztosítási rendszer megerősítése**. Az akkreditációs folyamatot jól szabályozottnak tartja, azonban úgy véli, hogy az Oktatási Hivatal helyszíni ellenőrzései erőforrás hiányában nem tudnak kellő hatékonysággal megvalósulni. Véleménye szerint a képzési tartalmak közül a legszükségesebbek:

- az intézményvezetők számára szervezett, a vezetői kompetenciák folyamatos szinten tartásáról, fejlesztéséről szóló képzések;
- a pedagógus életpálya rendszeréhez kapcsolódó képzések;
- a tanfelügyeleti rendszerhez kapcsolódó képzések.

Az ellenőrzési és minőségbiztosítási rendszer javítását szolgálja a pedagógiai szakmai szolgáltató intézmények újrakiépítése a [48/2012. \(XII. 12.\) EMMI rendelet](#) keretei között.

A pedagógus-továbbképzési rendszer felülvizsgálata és megújítása volt a célja a 2015-ben zárult Pedagógusképzés támogatása (TÁMOP-3.1.5/12) projektnek. A projekt előrehaladásáról szóló hírek illetve a szakmai eredmények elérhetőek az [Oktatási Hivatal](#) és az [Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet](#) honlapján is.

EMPIRIKUS KUTATÁSOK EREDMÉNYEI

A [TALIS](#) (Teaching and Learning International Survey) az OECD által készített, **a tanárok és iskolaigazgatók véleményét tükröző**, széleskörű **nemzetközi** adatgyűjtésen alapuló **oktatási és tanulási felmérés**. Eddig két adatfelvételi hulláma volt, 2008-ban és 2013-ban, a következő 2018-ban esedékes.

A kutatás képet ad a tanárok munkahelyi körülményeiről, szakmai fejlődésükről és az osztály-termi gyakorlatról. **Az adatok** interpretálásánál fontos szem előtt tartani, hogy azok a tanárok és iskolaigazgatók véleményét, saját tevékenységükről szóló beszámolóját mutatják be, tehát **szubjektívek**. **Mindazonáltal informatívak a döntéshozók számára**, hiszen bemutatják, hogy hogyan észlelik a tanárok a munkakörülményeiket, mi motiválja őket, és hogyan valósulnak meg a szakpolitikák a gyakorlatban ([OECD, 2016](#)).

A 2013-as kutatás, valamint más nemzetközi vizsgálatok eredményeiből kiindulva az Európai Bizottság (Strengthening teaching in Europe – [European Commission, 2015](#)) **a tanárok szakmai fejlődéséhez kapcsolódóan az alábbi problémákat definiálta:**

- Jelentősen eltér, hogy a tanárok szakmai fejlődéssel kapcsolatos igényei mely területeken jelentkeznek, és ehhez képest milyen tartalmú továbbképzésen vesznek részt. Azokban az országokban, ahol a pedagógus-továbbképzési rendszer a felülről le-

felé irányuló logikát követi, szükséges a finomhangolás, a továbbképzési rendszer tanári igényekhez való igazítása.

- A tanárok mobilitása alacsony, EU-szinten mindössze 27,4 százalékuk volt már legalább egyszer külföldön szakmai fejlődés céljából. A résztvevők körében a nyelvtanárok felülreprezentáltak.
- A nők és férfiak között jelentős a különbség azt illetően, hogy szerintük milyen tényezők akadályozzák a folyamatos szakmai fejlődésüket. Pl. arányaiban több nő tartja hátráltató tényezőnek a továbbképzés költségeit vagy a családi kötelezettségeket, mint ahány férfi. Emellett a férfiak mobilitásuk nagyobb valószínűséggel vesznek részt külföldi továbbképzési lehetőségekben.

A hatékony szakmai fejlődés ismérvei:

- *munkába ágyazott, hosszantartó, koherens és intenzív tanári tanulási stratégián alapul;*
- *az elsajátított ismeretek nem önmagukban, hanem egy átfogó, pl. a tantervre, értékelési rendszerre kiterjedő iskolai reform részeként kerülnek bevezetésre;*
- *az iskolában együttműködő, kollegiális tanulási környezet alakul ki.*

(*Darling-Hammond - Richardson, 2009*)

Magyarország a két TALIS-adatfelvételtől csak az elsőben vett részt, 2018-ban azonban ismét csatlakozik a résztvevő országokhoz. Ugyanakkor készültek olyan hazai kutatások, melyek – bár kevésbé átfogóak, mint a TALIS-kérdőív – képet adnak a pedagógusok továbbképzés iránti igényeiről.

Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet 2014-ben, 6006 középiskolai tanár részvételével készült felmérésben vizsgálta, hogy a **pedagógusok mely területeken tartják a szakmai fejlődést és annak segítését a leginkább szükségesnek**. A továbbképzési igények élén a következők állnak (Nikitscher, 2016):

- a pedagóguséletpálya-modell követelményrendszerének való megfelelés, alkalmazkodás;
- a saját szakmai fejlődést támogató idegennyelv-tudás;

- a különleges bánásmódot igénylő (sajátos nevelési igényű) tanulók oktatása;
- a szak módszertani és pedagógiai kompetenciák;
- a saját szaktárgyhoz kapcsolódó ismeretek;
- agresszió- és konfliktuskezelés.

Mátrai és Tóth (2015) empirikus kutatásuk keretében, mely a nyugat-dunántúli tanártovábbképzés fejlesztésére kívánt javaslatokat megfogalmazni, egy **regionális TALIS-kutatást** végeztek, 172 általános iskolai tanár részvételével.

A 2014-es adatfelvételen alapuló vizsgálat eredményei szerint a régió pedagógusai a továbbképzési tartalmak közül a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásáról és a fegyelmelési problémák kezeléséről szóló továbbképzéseket tartják a legszükségesebbnek.

Források:

- Darling-Hammond, Linda – Richardson, Nikole: Research Review. Teacher Learning: What Matters? How teachers learn – Educational Leadership, February 2009, Vol. 66 No. 5, pp. 46-53.
- Sági Matild (szerk.): Erők és eredők. A pedagógusok munkaerő-piaci helyzete és szakmai továbbfejlődése: nemzetközi kitekintés és hazai gyakorlat. – Budapest, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, 2011.
- Kispálné Horváth Mária (szerk.): Tanulmányok a pedagógusképzés 21. századi fejlesztéséhez. Konferenciakötet – Szombathely, Nyugat-magyarországi Egyetem Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központ, 2015.
- Európai Bizottság – Oktatás és Képzés. A tanári hivatás
- Supporting the Teaching Professions for Better Learning Outcomes Accompanying the document Communication from the Commission Rethinking Education: Investing in skills for better socio-economic outcomes - European Commission, Strasbourg, 2012.
- Strengthening teaching in Europe – European Commission/ Education and Training, 2015.
- dr. Hunya Márta: A pedagógus-továbbképzés és a képzésfejlesztés, valamint a pedagógusok szakmai fejlődése támogatásának koncepciója – Budapest, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, 2013.
- Key Data on Teachers and School Leaders in Europe – European Commission/EACEA/Eurydice, Publications Office of the European Union, 2013.
- Conclusions on effective teacher education – Európai Unió Tanácsa, Brüsszel, 2014.
- The Teaching Profession in Europe: Practices, Perceptions, and Policies – European Commission/EACEA/Eurydice, Publications Office of the European Union, 2015.
- Supporting teacher competence development for better learning outcomes - European Commission/ Education and Training, 2015.

Készítette: Holle Alexandra
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486